

Martin van Wijngaarden begonnen als predikant Abdijkerk

‘Deze tijd vraagt om nieuwe vormen van kerk-zijn’

Met Martin van Wijngaarden krijgt Den Haag-Zuidwest voor het eerst een predikant uit het lutherse smaldeel van de Protestantse Kerk in Nederland. ‘Hier en daar zal eens een ander accent worden gelegd, maar in liturgie, pastoraat en kerkbestuur zijn we volledig naar elkaar toegegroeid.’

De studeerkamer is net ingericht wanneer ik me aan de Willem III straat meld voor het kennismakingsinterview. De boeken netjes gerangschikt, een zitje om bezoekers te ontvangen en overal verspreid herinneringen aan eerdere werkplekken. Dat Den Haag-Zuidwest met Martin van Wijngaarden een veelzijdige predikant binnenhaalde, spreekt uit alles. Kerkhistoricus, koorzanger en cantor, bestuurder van nogal wat kerkelijke instanties en schrijver. Maar in de eerste plaats natuurlijk dominee. En o ja, hij schijnt ook nog een erg goede kok te zijn, volgens

de website van zijn vorige gemeente is hij in het bezit van kookboeken uit 25 landen.

Martin van Wijngaarden (1966), getrouwd met Erna, groeide op in een kerkelijk zeer meelevend gezin in Rotterdam en later Tiel. Zijn ouders waren van huis uit Nederlands-hervormd, maar raakten in de Betuwe actief betrokken bij de Lutherse Gemeente. Destijds vormden de lutheranen nog een zelfstandige kerk in Nederland, tegenwoordig zijn ze onderdeel van de Protestantse Kerk in Nederland. ‘Voor mij zijn calvinisme en lutheranisme nog altijd de twee pijlers onder hetzelfde geloof. Ik profileer me het liefst als protestant, ook al omdat de lutheranen in Nederland vanaf het begin een calvinistische inslag hadden. Gekscherend zeggen we weleens dat je lutheranen moet beschouwen als gereformeerd-light.’ Zijn vrouw Erna leerde Martin kennen in de eerste weken dat hij in Utrecht ging studeren. ‘De vonk sprong over tijdens een studiereis naar Venetië. Erna studeerde ook theologie, maar dan aan de Katholieke Theologische Faculteit. Ze heeft als geestelijk verzorger gewerkt en is nu werkzaam in de uitvaartwereld. Daarnaast is ze keramiste. Ze maakt onder andere urnen, soms samen met mensen voor wie de urn bestemd is of nabestaanden.’

Omkijken naar

Al in zijn gymnasiumtijd (‘Ik was een klassieke alfaleerling’) wist Martin dat theologie zijn voorland zou zijn. ‘Ik was nog heel jong toen mijn vader ernstig ziek werd. Het waren vooral kerkmensen die naar ons gezin bleven omkijken. Dat maakte diepe indruk op mij.’ Martin studeerde in Utrecht kerk- en dogmengeschiedenis, om daarna aan het Evangelisch-Luthers Seminarium in Amsterdam de aanvullende tweejarige predikantenopleiding te volgen.

In 1991 werd hij voorganger in Amsterdam, in een stadswijk waar hervormden, gereformeerden en lutheranen als eersten tot een fusie zouden besluiten. ‘En het bijzondere was dat we uit overtuiging naar elkaar toegroeiden en niet vanwege financiën of zo.’ Precies tien jaar later volgde de overstap naar zijn geboortestad Rotterdam, waar de lutherse regiegemeente zijn tweede werkplek werd.

Grote steden hebben kennelijk uw voorkeur? Martin van Wijngaarden: ‘Lutherse gemeenten zijn vooral in grote steden te vinden, maar het is inderdaad wel bijzonder dat ik na Rotterdam, Utrecht, Amsterdam en nog eens Rotterdam nu Den Haag mag leren kennen.’ Met een knipoog: ‘Ik heb weleens gezegd dat ik alleen predikant wil zijn in plaatsen waar trams rijden.’ Dat Loosduinen door velen nog als een dorp wordt gezien, doet er even niet toe. ‘Het viel me al wel op in de eerste contacten. Peenbuikers heten ze toch? We zijn nog volop aan het verkennen hoe Den Haag in elkaar zit. Ik ken de stad voornamelijk van de ritjes naar Kijkduin

die we vanuit Rotterdam maakten. In de beroepingstijd merkte ik al wel dat de kerkelijke gemeente strak georganiseerd is. Dat spreekt mij aan. Rotterdam is kerkelijk gezien veel meer een lappendeken.'

'Kerk-zijn in een grote stad is anders dan op het platteland. Mensen kiezen bewuster om erbij te horen. Maar het verschil is wel dat ik nu in een geografische wijk kom te werken. In Rotterdam kwamen de kerkbezoekers uit alle windstreken en hadden we ook nog tal van nationaliteiten in de gemeente. Daarom was de zondag de dag waarop de meeste activiteiten plaatsvonden. Hier wonen de kerkleden dichter op elkaar en gebeurt er ook op werkdagen veel in en rond de kerk.'

Nieuwe vormen

Als nieuwkomer kijkt Martin van Wijngaarden erg uit naar de samenwerking met de collega's en alle vrijwilligers in Zuidwest. 'Werken in teams spreekt mij aan. We zullen in deze tijd nieuwe vormen moeten vinden om jongvolwassenen te betrekken bij de kerk. Mensen van dertig, veertig staan open om over levensvragen van gedachten te wisselen, weet ik uit mijn Rotterdamse ervaringen. Maar ze hebben wel andere verwachtingen van de kerk. Met ons aanbod moeten we daarop inspelen. Lezingen, maaltijdgroepen, persoonlijke ontmoetingen, we zullen er creatief in moeten zijn. De kerken lopen echt niet meer vol, maar als plaatsen van heil en zingeving zijn ze van blijvende waarde.'

Liturgie en kerkmuziek zijn twee passies van Martin van Wijngaarden. 'In Rotterdam leidde ik zelf de cantorij en daarnaast zong ik nog in een concertkoor. Misschien liggen daar in Loosduinen ook mogelijkheden. De liturgische praktijk in de Abdijkerk lijkt erg op wat ik in Rotterdam gewend was, dus daar voel ik me zeker in thuis. En het gebouw versterkt dat nog eens. Dat de Abdijkerk het oudste nog bestaande gebouw is in Den Haag, ervaar ik als een enorme rijkdom.'

Erfgoed

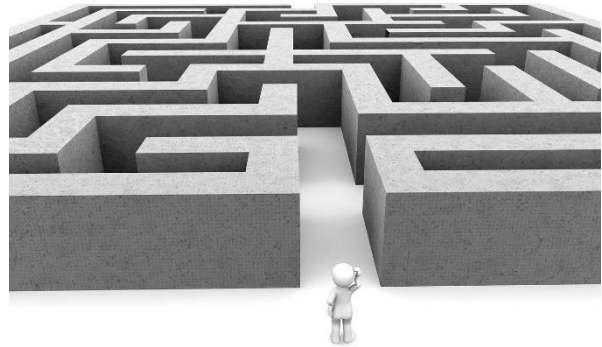
Als kerkhistoricus heeft Martin van Wijngaarden zich vooral verdiept in religieus erfgoed. Zijn proefschrift (2016) handelt over luthers avondmaalgerei 'als identiteitsdrager van een godsdienstige minderheid'. Het is een lijvige studie over de liturgische voorwerpen die de lutheranen in vier eeuwen gebruikten, hun vormgeving, de betekenis van de decoraties en de wijze waarop ze een rol speelden in het kerkelijke leven.

In Amsterdam is hij als onderzoeker en docent verbonden aan het Centre for the History and Heritage of Protestantism van de Vrije Universiteit. Samen met zijn leermeester Boendermaker schreef Van Wijngaarden het boek 'Prachtig protestants', waarin de mythe wordt bestreden dat protestanten wars zouden zijn van beeldende kunst. En er staan meer boeken op stapel, laat hij alvast weten. 'Ik verdiep me onder andere in de vraag wat mensen beleven bij bepaalde begrippen die in de kerk veel gehanteerd worden. Bijvoorbeeld "genade".'

Hans Willems

Het labirint symboliseert ons leven ...

Ons leven is nooit een straat met eenrichtingsverkeer. Een ervaring die we met elkaar delen. Er kunnen zich immers allerlei ontwikkelingen voordoen die je dwingen om een onverwachte afslag te moeten nemen en dat kan zo diep ingrijpen dat je het gevoel hebt ‘terug bij af’ te zijn en het beklemmende gevoel dat je weer van voor af aan moet beginnen. Labirinten in middeleeuwse kerken hebben deze ervaring op indringende wijze uitgebeeld en zijn ten diepste symbool van onze levensweg. Vaak is het vallen en opstaan. ‘De mens vaart nu eenmaal door kleine en grote golven en kan in angstaanjagende stormen terechtkomen’, schreef ooit een kerkvader. Maar zegt de Bijbel ons: we zijn niet alleen in onze boot. Jezus is er. Marcus heeft ons daarover een ontroerend verhaal meegegeven in het vierde hoofdstuk van zijn evangelie...

Onvermoeibaar blijven zingen

Vaak doet het je goed wanneer je boven jezelf probeert uit te zingen en ik ervaar het als een zegen dat we dat in de kerk elke zondag in praktijk mogen brengen. Er zijn ons immers zoveel dragende teksten en inspirerende melodieën geschonken. Woorden en beelden die ons worden aangereikt. Een ‘knipoog van de Eeuwige’. Soms wordt me de vraag gesteld: ‘Wat gelooft u zelf eigenlijk?’ Een lastige vraag omdat geloven voor mij persoonlijk niet een zaak is van ‘dat’ of ‘wat’. Dan kan het ineens zo rationeel blijven en blijft de kern op veilige afstand. Geloven is voor mij persoonlijk allereerst een levenshouding. En ik word gedragen door de gedachte dat geloof niet uit mijzelf komt maar dat het een gave is van God. Gelukkig hangt het niet allemaal van onszelf af!

Teksten van liederen en verhalen helpen me daarin verder. Bij de voorbereiding van een viering deze zomer verdiepte ik me in Psalm 139. Bij een zoektocht langs onze boekenkasten kwam ik een ‘pareltje’ tegen. Een beeldmeditatie die plaats kreeg in de overdenking. Dat leverde veel verrassende reacties op. Die meditatie deel ik hier graag met u en jullie... Als hulpmiddel in ieders labirint.

De wonderlijke kracht van een beeldmeditatie

Stel je je eens voor dat je in een museum bent. Bijvoorbeeld ‘Voorlinde’ in Wassenaar. Grootse zalen, strak, witte muren en door de royale ramen valt overvloedig het heldere daglicht binnen. Al wandelend kom je terecht in een kleine zaal. Stilte en de ruimte lijkt leeg. Tot je dat ene beeld ziet staan in een hoek van de zaal. Je kijkt eens goed en ziet verwonderd dat het een beeld is van jezelf. Je laat je blik langs de voorkant gaan. Zorgvuldig gepolijst. En je vraagt jezelf af: ‘Welke goede eigenschappen van mezelf herken ik eigenlijk in het beeld?’

Er komt iemand rustig de zaal binnenlopen. Zij stelt zich voor als de maker van dit beeld. Ook zij kijkt met aandacht naar de typerende voorzijde en wijst je op enkele trekken waarin je goede eigenschappen treffend uitkomen. Dankbaarheid welt in je op. Na een poosje lopen jullie om het beeld heen en focussen op de achterzijde. Een moment van schrik: deze kant van het beeld is een stuk minder egaal. Je kijkt er een poosje naar en signaleert pijnpunten. En je denkt: wat zie ik van mezelf waar ik niet blij van word. Misschien zelfs een hekel aan heb. Ook de maker van het beeld wijst je op jouw ‘mindere’ eigenschappen. Jullie lopen wat dichterbij het beeld toe. De maker streelt met tederheid de achterzijde van het beeld en ze nodigt je uit om hetzelfde te doen. Zij kijkt je aan. In haar ogen lees je aanvaarding. Zij zegt: ‘Aanvaard jezelf zoals je bent, want zo heb ik je gemaakt.’ Terwijl je het beeld op deze manier streelt, voelt het zachter aan. Je voelt trillingen alsof het beeld tot leven komt. Je slaat voorzichtig je

armen om het beeld heen en dan schokt het. Als iemand die huilt. En je begrijpt: dat is mijn eigen verdriet vanwege alle falen, alle fouten, zonden... Je drukt je tegen het beeld om het te troosten...

Dan merk je dat de maker haar armen om jou heen slaat en ook om het beeld. Je aanvaardt het gebaar. Geniet er intens van. De maker, die jullie beiden vasthoudt, zegt: 'Wat ik gemaakt heb, heb ik met liefde gemaakt. Ik heb het lief en zal het altijd liefhebben.' Woorden als balsem voor je ziel. Opeens ben je weer alleen. Zonder het beeld en zonder de maker. Je loopt de ruimte uit, het zonlicht tegemoet. In je hart klinken de woorden van de maker nog na: 'Wat ik gemaakt heb, heb ik met liefde gemaakt. Ik heb het lief en zal het altijd liefhebben...'

Wees alert op onverwachte 'knipogen van de Eeuwige'

Deze meditatie heeft me diep geraakt en omvat ten volle Psalm 139. 'Gij legt Uw hand op mij...' Dat is niet: dan word ik door U in de kraag gegrepen. Het is veel meer iets als: dan strijkt U mij met uw hand door mijn haar. Een moederlijke God in deze psalm. Die gedachte wordt versterkt door de manier waarop de psalmist niet alleen zijn levensruimte, maar ook zijn levenstijd, door God ziet omvat. 'Gij zijt het die mijn kern hebt gevormd, die mij weefde in de schoot van mijn moeder.'

ds. Meindert Burema

Veilig in de kerk

De kerk zien we graag als een plek waar je veilig bent. De realiteit is dat ook hier mensen soms slachtoffer zijn van pesten, geweld, machtsspelletjes, misbruik. En juist in de kerk is dat extra pijnlijk, omdat je het daar niet verwacht.

De Protestantse Kerk Den Haag werkt daarom aan een cultuur waarin geen plaats is voor grensoverschrijdend gedrag. Dat betekent bijvoorbeeld dat elke gemeente zorgt voor een veilige omgeving, waarin mensen integer met elkaar omgaan. Ook worden vrijwilligers met aandacht geselecteerd en stellen kerken gedragsregels op voor beroepskrachten, vrijwilligers en bezoekers. En als er toch iets gebeurt, dan wordt er op een zorgvuldige manier gehandeld.

Vertrouwenspersonen

Bovendien zijn er twee onafhankelijke vertrouwenspersonen, die werken onder geheimhoudingsplicht. Heb je vragen over of vermoedens van grensoverschrijdend gedrag in jouw omgeving of heb je er zelf mee te maken? Dan kun je met hen praten, in alle vrijheid en vertrouwelijkheid. Indien nodig, en als jij dat wilt, brengen zij je in contact met professionele hulpverleners. Hieronder stellen zij zich voor. Aarzel niet om contact met hen op te nemen, ze zijn er voor jou!

Marijke Mootz: 'Als socioloog ben ik geïnteresseerd in mensen en menselijke relaties. Ik heb lang gewerkt bij het Sociaal en Cultureel Planbureau, waar ik onderzoek deed op het gebied van gezondheidszorg. Na mijn pensioen werd ik actiever in mijn kerk. Als ouderling deed ik veel bezoekwerk, wat mij leerde goed naar mensen te luisteren. Ik vind dat je, zolang je dat kunt, iets moet doen voor de samenleving. Daarom ben ik vertrouwenspersoon geworden. Veiligheid in de kerk is heel belangrijk, wereldwijd berichten media over vreselijke dingen. De kerkenraden zijn verantwoordelijk voor de veiligheid in hun eigen gemeente. De vertrouwenspersonen helpen en adviseren hen daarbij. Daarnaast kunnen mensen contact met ons opnemen voor een vertrouwelijk gesprek. Wij zijn er voor iedereen, ook voor wie minder vaak in de kerk komt. Je kunt ons bellen als je zelf een nare ervaring hebt gehad, maar ook als je vermoeden hebt dat er iets mis is.'

Pieter Vos: 'Ik ben in Den Haag opgegroeid, in een gereformeerd gezin. Het kerkenwerk heb ik van jongs af aan meegekregen. Van huis uit ben ik psychotherapeut en ik heb in de geestelijke gezondheidszorg gewerkt. Ik heb veel cliënten behandeld met ervaringen van seksueel misbruik. Ik ben vertrouwenspersoon geworden omdat ik na mijn werkzame leven iets zinvol wilde doen, iets wat dicht bij mij lag.

Lange tijd was er in onze kerken weinig aandacht voor misbruik en ik vind het mooi om mij voor bewust zijn hiervan in te zetten. Wij moeten nog flink aan de weg timmeren, bijvoorbeeld door voorlichting aan kerkenraden. Het is belangrijk dat zij zich ervan bewust zijn dat misbruik overal voor kan komen en dat zij weten hoe zij dit kunnen tegengaan, bijvoorbeeld met heldere gedragsregels. Daarnaast bieden wij een luisterend oor aan wie dat nodig heeft en helpen wij mensen verder, natuurlijk onder geheimhouding. We zijn er voor iedereen.'

Contactgegevens

De vertrouwenspersonen zijn te bereiken via onderstaande gegevens.

Marijke Mootz: vertrouwensvrouw@pkn-den Haag.nl, 070-3181610

Pieter Vos: vertrouwensman@pkn-den Haag.nl, 070-3181690

*Naar de flyer 'Veilig in de kerk'
van de Protestantse Kerk Den Haag
Tekst: Anne-Helene Borgts*